HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

[מנחות נו: ע"ש בכורות לג:]. ב) ניטין ע., ג) יבמות סה: ניטין מג. קדושין לה., ד) ביצה יח: ע"ש בח., ה) [גי' הערוך ומגן], ו) [גי' מוס' לקמן קלד: ד"ה ואין], ז) לקמן קכח. ס"מ קיג: ח) [לעיל סז. וש"נ], ט) ביצה יח:, י) סס ותענית יג:, כ) בכורות כה. ע"ש כתובות ו. ע"ש, ל) [גי' הערוך מקומכיילא], מ) [מנחות נה:], נ) [דף סה:], ס) [נכלאים ח], ע) בס"מ ליתא עוד לכו', פ) [ביצה יח:].

תורה אור השלם

1 לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֹלֶקֶם נָתַתִּי אֹתָהּ מַאֲשַׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא בְּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: ויקרא ו י

2 כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לֵיי לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיי: ויקרא ב יא

3 וּמְעוּךְ וְרָתוּת וְתָרוּם וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיי וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כב כד

4 וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ:

בראשית א כח

5 חָמֵץ לְשָׁנִים וְכַעֲשָׂן לְעֵינָיִם כֵּן הָעָצֵל לִשֹׁלְחָיו:

משלי י כו

הגהות הב"ח

(א) במשנה נ"א יסוד בהן יין: (ב) תוס' ד"ה נ"א ע"ד וכו' אע"ג דסבירא ליה טעילה: (ג) ד"ה אלי וכו' על הכל דלעמ מיטמיש במיא:

רב נסים גאון

והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. עיקר דילה במסכת ניטין בפרק מי שאחזו קורדיקוס (דף נ) אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי תלתא בביזי קרטמי דחדיי ופרוקינהו וניסלוק כל יומא חדא מיניהו ונימוגא בחמרא ונישתי. אמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים. במשנת יבמות (דף סה) בסוף פרק הבא על יבמתו. סליק פרק ח' שרצים

רבינו חננאל

החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ. איני והא תניא לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע, ומשני אביי כי תנן נמי מתניתין לא יגמע ויפלוט תנן. **רבא** אמר אפילו תימא מגמע ובולע, והא דתניא שרי לפני טבול, כלומר קודם אכילה שרי, מתניתין דאסר לגמע ולבלוע לאחר [טיבול] והוא לאחר אכילה. וממאי דטיבול לשון אכילה הוא, דתנן הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת. ותוב אבל מטבל במיני תרגימא, ר' יצחק מטבל בירקי. תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים, וטעמא מאי שהחומץ קודם אכילה אינו מרפא אבל לאחר אכילה מרפא. ומפורש בתלמוד א"י מודים חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו שמשלם קרן וחומש, שהחומץ מיישב את הנפש. ודברי ר' [וחכמים] מפורשין ביומ"כ. **ואקשינן** לרבא והא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי, דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל, דגרסינן ב"ט פרק ב' דתנן מטבילין כלים מלפני השבת, כ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט, וכל חד אמר טעמא. **רבא** אמר מפני שנראה כמתקן כלי. **ואקשינן** אי הכי אדם נמי. ושנינן אדם נראה כמיקר. ומהווינן בימות הגשמים ובמים הרעים ג"כ אית ליה אנפא שלא נראה כמתקן כלום. **ואקשינן** החינח בשבת, ביומ"כ מי שרי ברחיצה דאמרת נראה מיקר. אמר רבא הואיל ואישתרי טבילה בשבת אשתרי נמי ביומ"כ. הכא נמי לימא רבא הואיל ולפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי. וקמה קשיא זו על רבא. ושנינן הדר ביה רבא ואמר בין לפני טיבול בין לאחר טיבול שרי, ומוקים לה למתניתין דבאביי דאמר לא יגמע ויפלוט תנן אבל לגמע ולבלוע שרי. **ואקשינן** ממאי דס]נהאי דטיבול הדר ביה, דילמא מטבילה דיומ"כ הדר ביה ואמר אין טובלין. ושנינן לא, דהא תניא בהדיא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביומ"כ, אלמא אמרינן הואיל והתורה טבילה בשבת התורה נמי ביומ"כ. וכך פירשנו שמועה זו ביום טוב. **החושש (בשיניו) [במתניו] לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא שמן ולא שמן ווידים כו'.** שמעינן מינה דבני מלכים דרגילי בסיכת שמן ורד בחול, לא מסי להו בשבת, והוא חשוב להן [כמו שמן זית לשאר בני אדם ולפיכך מותר. אבל מי שאין דרכו לסוך בחול שמן ורד, והן שאר בני אדם] לפיכך בשבת אסור. הלכך בני מלכים דשכיח להו ורגילי ביה לא מסי להו ושרי, אבל שאר בני אדם דלא שכיח להו ולא רגילי ביה מסי לפיכך אסור. [ור"] שמעון אומר כל ישראל בני מלכים, כלומר כל ישראל מותרין בשמן ורד. אמר רב הלכה כר"ש. ודייקינן דרבי שמעון

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ג מהלכות מעשה קרבנות הלי' יד סמג לאוין לא:

מא ב מיי' פי"ז מהל' מ"ב הלכה (ט) ד' סמג לאוין קנ טוש"ע אח"ע מי' ה סעיף יח:

מב ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יב:

מג ד מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכז סעיף ג:

מד ה מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף לב:

מה ו טוש"ע שם סי' שכ סעיף יח:

לעזי רש"י

דישלצייי"ר. לחלרן.

מוסף רש"י

במחמץ אחר מחמץ. כלומר כל המקיימים במימון, כגון עורך מלח הלם ומופה אחר עורך טוגן מיינן (מנחות נו:). במסרס אחר מסרס. שפילו בבהמת מוקין, דכמיב (ויקרא כב) ומלרלכם לא תעשו, ואם בא אחד וכרת אחד מהם ונתקן לגמרי, מייב גם הוא (מנחות שם ובביי"ז בבכורות לג:). **אם על בורת.** שמעמן תלוין (מנחות שם). **חייב.** דכמיב בתריה ובמרלכם לא תעשו (בכורות שם). **על נותק.** לגמרי (מנחות שם) שעקר ומפליגו (בכורות שם). **על שניהם הוא אומר.** דלשה נמי מיפקדה אפריה וכיה (ביסין מג: ובביי"ז קדושין לה:). **לא יגמע בהן את החומץ.** לרפואה, דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין שבשל מלאכת עוסק (ביצה יח: ועי"ז בה.). **כיכל לליכ סכנה** (ע"ז שם). **בני מלכים סכין.** בשבת ולא גזר משום שחיקת סממנין (לקמן קכח). **שכן דרכן לסוך בחול.** בלא שום מכה, הלכך כי ליכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד דליגזמו רבנן משום שחיקת סממנין (ב"מ קיג: ובביי"ז לקמן קכח.). **כאן לפני טיבול.** קודם אכילה מגמע ובולע בלא מלאכת מילתא דלרפואה, דסברי חומץ אהני ליה לעיכול (ביצה יח:). **כאן לאחר טיבול.** לאחר אכילה, ובולע מאכלו בחומץ, דמוכחא מילתא דלאו חומץ בעי למעטא בלא משום רפואה (שם). **הדר ביה רבא מהך.** דחומץ ושייריה כאכלי, ואם זו דטבילה לאיתי ליה הואיל אמר לאחר מזרה (שם). **דלמא מההיא הדר ביה.** דטבילה דיומ"כ, ומל חומץ אמר בתחרוצה (שם). **לא ס"ד.** לעיכל טבילה ביומ"כ (שם). **כל חייבי טבילות.** נדה (תוספתא ותענית יג:). **בין בט' באב בין ביומ"כ.** ואע"פ שלפטורין בהיתה (ביצה שם). **מסורייא דנזייתא.** כתות של תפיס מטוכרין פכיבותיה נעורת של פשתן ומנוגליות כדי שתפתוס ונעלה יפה (בכורות כה.) אי: סמיתמת נקב גיגית שמוליאין הטבכר לרך הנקב וסומתין אותו בנגלאי בנגרים (כתובות ו.).

מוסף תוספות

א. [ד"ה הדם גזה"כ הוא כיון שתחלתו בא לו ע"י סירוס. תוס' הרמ"ש. [אר] גזה"כ הוא ושעמא דקרא משום דכל שכיו"ב כלומר בחור שכמותו מוליד וזה מסרסו אין ניכר שהיה סריס מתחלתו ונראה כמסרסו עכשיו ולפיכך אסרים הקפיד הכתוב, אבל. רשב"ם. ב. שאין ראוי להוליד לפי דרכן של הבריות, שוב לא הקפידה התורה במקום סירוס דידיה. רשב"ם. ג. אימא לך דהדר משנויא דהואיל דמאי מזקיקו להוא שעמא דהואיל. תוס' ביצה יח: ד"ה הלל. ד. ואימא דהדר ביה מההיא שנויא והדר ביה נמי מההוא שנויא דהואיל. תוס' ביצה יח: ד"ה הדר. ה. כלומר ביומ"כ. רשב"ם. ו. וליכא איסור משום תיקון כלי לרבא דמשתרי בהואיל, ומשום איסור רחיצה ביומ"כ ליכא דהא דאמרי' אסור להושיט אצבעו במים היינו היכא דמתכוין לתענוג, אבל האי טבילה דלאו לתענוג היא לא אסרו רבנן וכו'. תוס' הרמ"ש. ז. ולמחר שמא לא יזדמן לו מקוה, הא ליתא. תוס' הרמ"ש. ח. אבל אם הטבילה ביום זה והתזהה למחר משמע דלא מהניא. תוס' הרמ"ש. ט. דלאו למעוטי יום שלפני הטבילה אתא. תוס' הרמ"ש. י. דשתי טבילות צריך אחת קודם הזאה ואחת לאחר הזאה. תוס' הרמ"ש [ועי' מהרש"ל ומהרב"א]. יא. וכן נמי משמע פשטיה דקרא והזה הטהור על הטמא והדר וכבס בגדיו ורחץ במים. תוס' הרמ"ש. יב. בתשעה באב אין טובלין. תוס' ביצה יח: ד"ה כל. יג. ואע"פ שיש לו מכה והוא מתרפא ממילא אין בכך כלום. ריטב"א. יד. ולא לרפואה. תוס' הרמ"ש. טו. בדבר שאין מתכוין. תוס' הרמ"ש. טז. דמטעמא דכל ישראל בני מלכים שרי להו שמן ורד בדרך תענוג ואע"ג דלא רגילי בה בחול, דכי חזו דסכין על כמותיהם אמרי' לתענוג עבדי, ומיהו כיון דעל מכותיהם הם סכין והם מתרפאין בו היה לו לאסור אלמלא דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר. ריטב"א ועי' מהרש"ל, ורשב"ם. יז. [דפרין] ממסורייא דנזייתא. תוס' הרמ"ש. דדבר שאין מתכוין [אסור]. רשב"ם.

שמונה שרצים פרק ארבעה עשר שבת קיא.

הכל מודים. אע"פ שנתלקו בבכור שאחזו בס אי מקיזין או אין מקיזין דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא למאן דאמר להקיזו ולעשות בו מום מודין הם בממחץ מנתה אחר מחמץ שכל עשיותיה של מנתה נאסרו בחימוץ: **דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ.**

[א] **הכל מודים** [ב]במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר [1]לא תאפה חמץ [2]לא תעשה חמץ [3]במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר [3]ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ואלא בזקן [ג]והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי אלא [2]באשה [ג]ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר [4]ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו מאי איכא למימר בזקינה אי נמי בעקרה: **מתני'** [ד]החושש בשיניו לא [ה]יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא בדרכו ואם נתרפא נתרפא [ד]החושש במתניו לא יסוך [ו] יין וחומץ אבל [ז]סך הוא את השמן ולא שמן וורד [ח]בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול [ט]ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הם: **גמ'** רמי ליה רב אחא אריבא דהוא רב אחא בר פפא לר' אבהו תנן החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ למימרא דחומץ מעלי לשינים והכתיב [5]כחומץ לשינים וכעשן לעינים לא קשיא הא בקיוהא דפרי הא בחלא ואיבעית אימא הא והא בחלא הא דאיכא מכה הא דליכא מכה איכא מכה מסי ליכא מכה מרפי: לא יגמע בהן את החומץ: [י]והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע אמר אביי [ה]כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע כאן לפני טיבול כאן לאחר טיבול ונימא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל דאמר רבא ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור הואיל דבשבת שרי ביומ"כ נמי שרי הדר ביה רבא מהך ממאי דמהך הדר ביה דילמא מההיא הדר ביה ס"ד [כ]דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביומ"כ: החושש במתניו כו': אמר ר' אבא בר זבדא אמר רב הלכה כר' שמעון למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה [כא]והאמר רב שימי בר חייא משמיה דרב [כב]האי [כג]מסוכרייא דנזייתא אסור ומזה ביום משמע שצריך להזות ביום שנטבל [ח] וי"ל דלעולם אין צריך לטבול ביום הזאה [ט] והתם קמ"ל דיכול לטבול בלילה אע"ג דטבילה היא כתחלת הזאה דאין הזאה בלא טבילה והזאה ביום היא מ"מ התם איירי בטבילה דלאחר הזאה [ל] כדאמר בספרא הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום משמע דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה [לא]: **טובלין** כדרכן בין בט' באב בין בו'. [לב]בפ"ק דתענית (דף יג.) פליג עליה ר' חגיגת סגן הכהנים ואמר כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה והלכתא כוותיה כדאמר ביושלמי: **למימרא** דרב כר"ש ס"ל. פי' בקונטר למימרא דרב בכולי שבת כר' שמעון סבירא ליה ולא נראה דאסר בכל קמא (דף יט:) וכמה אמוראין דמחלקין באיסורי שבת כדאמר בפרק מפנין (לקמן קכח.) במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטול כו' ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון במתני' משום דשרי דבר שאין מתכוין [לג] ות"ק אסר ליה אפי' לתענוג [לד] משום דזימנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא [לה] קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה [לו] והשתא אתי שפיר [לז]: **האי מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא.** פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סחיטה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ת אף על גב דלא אשכחן דהוה חייש לסחיטה אלא גבי מיס כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג:) גבי היה מהלך בשבת ופגע באחת המיס דאמר לנחות במיי אתי לידי סחיטה ובפרק חבית (לקמן דף קמז.) אמר הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סחיטה ובפרק שואל (לקמן דף קמח.) ובריש המביא כלי יין (ביצה דף נ.) גבי הני נשי דלא משגיין ניפרוש סודרא פירוש על הכד דלמא [לח] מיסמיט במיא ואתי לידי סחיטה אבל גבי יין לא גזרינן משום סחיטה כדאמר בפרק תולין (לקמן דף קלט:) מסננין את היין בסודרין וטעמא

מההיא שנויא והדר ביה נמי מההוא שנויא דהואיל. תוס' ביצה יח: ד"ה הדר. ה. כלומר ביומ"כ. רשב"ם. ו. וליכא איסור משום תיקון כלי לרבא דמשתרי בהואיל, ומשום איסור רחיצה ביומ"כ ליכא דהא דאמרי' אסור להושיט אצבעו במים היינו היכא דמתכוין לתענוג, אבל האי טבילה דלאו לתענוג היא לא אסרו רבנן וכו'. תוס' הרמ"ש. ז. ולמחר שמא לא יזדמן לו מקוה, הא ליתא. תוס' הרמ"ש. ח. אבל אם הטבילה ביום זה והתזהה למחר משמע דלא מהניא. תוס' הרמ"ש. ט. דלאו למעוטי יום שלפני הטבילה אתא. תוס' הרמ"ש. י. דשתי טבילות צריך אחת קודם הזאה ואחת לאחר הזאה. תוס' הרמ"ש [ועי' מהרש"ל ומהרב"א]. יא. וכן נמי משמע פשטיה דקרא והזה הטהור על הטמא והדר וכבס בגדיו ורחץ במים. תוס' הרמ"ש. יב. בתשעה באב אין טובלין. תוס' ביצה יח: ד"ה כל. יג. ואע"פ שיש לו מכה והוא מתרפא ממילא אין בכך כלום. ריטב"א. יד. ולא לרפואה. תוס' הרמ"ש. טו. בדבר שאין מתכוין. תוס' הרמ"ש. טז. דמטעמא דכל ישראל בני מלכים שרי להו שמן ורד בדרך תענוג ואע"ג דלא רגילי בה בחול, דכי חזו דסכין על כמותיהם אמרי' לתענוג עבדי, ומיהו כיון דעל מכותיהם הם סכין והם מתרפאין בו היה לו לאסור אלמלא דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר. ריטב"א ועי' מהרש"ל, ורשב"ם. יז. [דפרין] ממסוכרייא דנזייתא. תוס' הרמ"ש. דדבר שאין מתכוין [אסור]. רשב"ם.